

Til Landsstyret
Kopi til Sentralstyret, Generalsekretæren, Desisjonskomiteen, Valgkomiteen, Styret i Operasjon Dagsverk
Fra Eline Lysen Paulsen, generalsekretær
Dato 4. desember 2009
Saksnr. LSo44-09/10

Norsk skoles opplæring til minoritetsspråklige

Bakgrunn

Saken "Norsk skoles opplæring til minoritetsspråklige" har blitt behandlet tidligere i Landsstyret denne perioden, men Sentralstyret ser det som nødvendig å behandle saken på nytt i Landsstyret på grunn av et referat med mangler.

Tiltross for mye fokus i media og andre samfunnsbilder har Elevorganisasjonen mangelfull og tynn politikk vedrørende minoritetsspråklige i norsk skole og deres opplæring. Det er satt ned et offentlig utvalg som skal jobbe med spørsmål om minoritetsspråklige som heter "utvalget for likeverdig opplæring for minoritetsspråklige i barnehage, grunnskole, videregående opplæring og høyere utdanning", men er bedre kjent som Østberg utvalget. Elevorganisasjonen har en representant i dette utvalget.

Drøftning

Undervisning tilrettelagt ved inndeling i klasser/basisgrupper

I politisk måldokument 2009/2010 heter det:

"A.6.2 Språklig likebehandling

Elever med minoritetsbakgrunn skal sikres tilrettelagt språkopplæring slik at språket ikke blir et hinder for å benytte utdanningstilbudet. Dette vil hjelpe minoritetsspråklige til å integrere seg i samfunnet. Elever

med minoritetsbakgrunn må sikres rett til fullverdig opplæring i sitt morsmål om de ønsker det."

Dette kan oppfattes som lovstridig da det i opplæringslova §8-2 heter:

"§ 8-2. Organisering av elevane i klassar eller basisgrupper

I opplæringa skal elevane delast i klassar eller basisgrupper som skal vareta deira behov for sosialt tilhør. For delar av opplæringa kan elevane delast i andre grupper etter behov. Til vanleg skal organiseringa ikkje skje etter fagleg nivå, kjønn eller etnisk tilhør. Klassane, basisgruppene og gruppene må ikkje vere større enn det som er pedagogisk og tryggleiksmessig forsvarleg.

Klassen eller basisgruppa skal ha ein eller fleire lærarar (kontaktlærarar) som har særleg ansvar for dei praktiske, administrative og sosialpedagogiske gjeremåla som gjeld klassen eller basisgruppa og dei elevane som er der, mellom anna kontakten med heimen."

Saksbehandlere ønsker å få spesifisert denne politikken. Det er et essensielt spørsmål hvor vidt vi mener at elever skal kunne konsentreres inn i undervisningsgrupper basert på etnisk tilhørighet, for å kunne sikre en fullverdig opplæring eller ikke.

Det er også viktig å være klar på begrepsbruken under debatten rundt inndeling i klasser og grupper og saksbehandler ønsker å be Landsstyre være bevisst på sin egen begrepsbruk. Saksbehandlere vil

understreke at basisgrupper betyr klasser hvor man har en kontaktlærer og normalt følger man basisgruppen sin i fag som kroppsøving, musikk, kunst og håndverk, heimkunnskap og andre fag hvor man ikke differensierer elevmassen etter kunnskapsnivå eller valg.

Undervisning tilrettelagt med NOA

Under reform 94 hadde man noe som het norsk som 2. Språk (NOA). NOA hadde små forskjeller fra det ordinære norskløpet og elevene fulgte den vanlige undervisningen i sin klasse. NOA la spesielt vekt på emnet Språkkunnskap som omhandlet det å være tospråklig. Elevene som fulgte NOA var fritatt undervisning og vurdering i sidemål, norrønt språk og eldre språkhistorie og hadde rett på en "mildere" vurdering av lærerne sine. På flere skoler var snittet i norsk blant NOA elevene høyere enn snittet i norsk blant de som fulgte norsk som morsmål.

Elever som hadde NOA fikk også fordeler i andre fag ved at rettighetene deres fikk ringvirkninger. Slike rettigheter var blant annet utvidet tid på heldagsprøver og eksamen i andre fag enn norsk, muligheten til å velge muntlige prøver over skriftlige eller omvendt, hjelp under prøver og eksamen til å forstå begreper, bruk av tolk og bruk av PC.

NOA elevene stilte likt med alle andre ved søking av videre utdanning og ved eksamen skrev de kun en eksamen som besto av 2 kortsvarsoppgaver og en langsvarsoppgave. Her ble elevene vurdert i både fagstoff og friskrivning.

NOA var et krevende fag som omfattet de samme hovedområdene som det ordinære norskfaget, og en stor del av arbeidet gikk ut på å gi elevene innsikt i norsk kultur. De fikk grundig innføring i blant annet norsk og utenlandsk litteratur, litteraturteori, litteraturhistorie, litterær analyse, mediekunnskap, språkhistorie, dialektlære og kommunikasjonsteori. Til eksamen var det imidlertid ikke et krav at de behersket språket som en morsmålsbruker. Både oppgaver og vurderingskriterier tok hensyn til at de var elever med minoritetsspråklig bakgrunn. For å få en god karakter måtte de imidlertid vise høy grad av språkbeherskelse, solide fagkunnskaper og god innsikt i norsk kultur.

Det er fordeler med å gjeninnføre NOA, men NOA er også et system som lett kan misbrukes. Med NOA er det flere som får muligheten til en undervisning som er mer tilrettelagt deres nivå. Erfaring viser derimot at mange elever som er relativt sterke i norskfaget velger å ta norsk som 2. språk både fordi det gjør det lettere å få gode karakterer, men også fordi de da automatisk slipper eksamen i sidemål.

Det har også vært et problem at elever som i løpet av skoleåret bygger opp sterk kompetanse i norsk gjennom NOA, ikke bytter over til den ordinære norskundervisningen når de er klare for det. Kartlegging av elevens norskkunnskaper har også vist seg vanskelig, og bestemmelsen om hvorvidt eleven skal følge NOA eller ordinært løp har ofte vært opp til eleven selv.

Med Kunnskapsløftet kom læreplanen for grunnleggende norsk for språklige minoriteter. Til forskjell fra andre læreplaner er denne ikke delt opp etter klassenivå, men etter ferdighetsnivå. Dette er gjort for at den skal kunne brukes gjennom hele utdanningsløpet, uavhengig av elevens alder. Skolene kan i midlertidig velge om de ønsker å ta utgangspunkt i denne læreplanen eller "*i form av særskilt tilpasning innenfor den ordinære læreplanen i norsk*".

Grunnleggende norsk for språklige minoriteter

I 2009 ble det bestemt at alle, uavhengig av språklig bakgrunn eller oppholdstid i Norge skulle stille

likt på samme eksamen i norskfaget. Med Kunnskapsløftet kom læreplan i grunnleggende norsk for språklige minoriteter. Denne læreplanen gir minoritetsspråklige spesialundervisning før de blir satt inn i ordinært utdanningsløp og vurderingspraksis.

I formålbeskrivelsen til læreplanen for grunnleggende norsk for språklige minoriteter heter det: *"Læreplanen i grunnleggende norsk for språklige minoriteter kan brukes både i grunnskolen og innen videregående opplæring. Opplæringen etter denne læreplanen skal fremme tilpasset opplæring i henhold til gjeldende bestemmelser i Opplæringsloven og ivareta språklige minoriteters behov for særskilt norskopplæring. Skoleeier/skolen velger om den særskilte norskopplæringen skal gis etter læreplanen i grunnleggende norsk for språklige minoriteter eller i form av særskilt tilpasning innenfor den ordinære læreplanen i norsk.*

Elever både i grunnskolen og videregående opplæring med annet morsmål enn norsk og samisk har etter Opplæringslovens §2-8 (grunnskolen) og §3-12 (videregående opplæring) rett til særskilt norskopplæring til de har tilstrekkelig kompetanse til å følge opplæring etter den ordinære læreplanen i norsk. Om nødvendig har slike elever også rett til morsmålsopplæring, tospråklig fagopplæring eller begge deler.

Det følger av premissene for den særskilte norskopplæringen at læreplanen i grunnleggende norsk for språklige minoriteter er en overgangsplan som bare skal nyttes til elevene er i stand til å følge opplæring etter den ordinære læreplanen i norsk. Læreplanen er nivåbasert, aldersuavhengig og gjelder for elever med ulik alder og erfaringsbakgrunn. Før opplæringen starter, må det vurderes og tas standpunkt til hvilket nivå i læreplanen opplæringen skal ta utgangspunkt i for den enkelte eleven.

Et hovedmål for opplæringen i grunnleggende norsk er utvikling av språklig selvtillit og trygghet. Opplæringen skal fremme norskspråklig utvikling, slik at elevene blir i stand til å følge ordinær opplæring i norsk og andre fag på norsk. Opplæringen må derfor ses i sammenheng med opplæringen i øvrige fag og læreplanen i norsk. Det skal legges til rette for at elevene gjennom utvikling av gode læringsstrategier og innsikt i egen språklæring utvikler sine norskspråklige ferdigheter så raskt som mulig.

Opplæringen i grunnleggende norsk skal ivareta lese- og skriveopplæringen og bidra til å utvikle elevenes ordforråd og begrepsforståelse i ulike fag. Samordning med lese- og skriveopplæring i morsmål og tospråklig fagopplæring kan styrke opplæringen i grunnleggende norsk. Opplæringen skal også bidra til interkulturell forståelse.

Det vil være naturlig å ta utgangspunkt i elevenes ulike erfaringer fra tidligere språklæring både i og utenfor skolen. Fleksibilitet, individuell og lokal tilpasning er følgelig sentrale elementer i organiseringen av opplæringen."

I faget grunnleggende norsk for språklige minoriteter er det ingen eksamen eller annen vurdering og timetallet avhenger av årstrinn og studieprogram. Læreplanen er delt opp i 3 nivåer i motsetning til de andre læreplanene som er delt opp i klassetrinn. Etter fullført nivå 3 blir eleven tatt inn i det ordinære utdanningsløpet, læremålene for nivå 3 lyder som følger:

"Etter nivå 3:

Lytte og tale

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- uttrykke og grunngi egne standpunkter og vise respekt for andres

- ta ordet, bruke faglige ord og begreper og delta aktivt i ulike opplærings situasjoner

- presentere et fagstoff muntlig med og uten hjelpemidler
- oppsummere og beskrive innholdet i filmer, teaterstykker, radio- og tv-programmer og beskrive egne reaksjoner på disse
- fortelle om interesser, hendelser og erfaringer knyttet til egen hverdag tilpasset situasjon, formål og mottakere
- bruke kommunikasjonsstrategier både i forberedte og uforberedte situasjoner for å forstå eller gjøre seg forstått
- gjennomføre planlagte presentasjoner gjennom rollespill, drama, opplesning og intervju

Lese og skrive

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- bruke varierte og hensiktsmessige lesestrategier i arbeid med ulike teksttyper
- hente informasjon fra fagtekster og bruke dette til å løse oppgaver
- skrive sammendrag av tekster om aktuelle emner i aviser, blader og på Internett
- lese skjønnlitterære tekster i ulike sjangere og presentere egne opplevelser og leseerfaringer
- gi eksempler på hva som gjør en tekst lett eller vanskelig å forstå
- lese og snakke om enkle tekster på sidemålet
- bruke et variert ordforråd for å uttrykke følelser og meninger i egen skriving
- gjenkjenne de språklige virkemidlene gjentakelse, sammenlikning og metaforer
- strukturere tekst etter tidsrekkefølge og skape sammenheng mellom setninger og avsnitt
- produsere sammensatte tekster med bilder, utsmykninger og varierte skrifttyper
- bruke tekster hentet fra Internett og følge regler om opphavsrett og kildebruk
- bruke regler for ortografi, tegnsetting og setningsstruktur i egen skriving
- finne litteratur og stoff til egne skrive- og arbeidsoppgaver på bibliotek og Internett
- bruke ordbøker, oppslagsverk og digitale hjelpemidler
- beskrive og tolke grafiske presentasjoner av tall og andre data

Språklæring

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- snakke om erfaringer med hvor, hvordan og når eleven bruker ulike språk
- samtale om bruk av ironi og humor i språket
- reflektere over egen erfaring med ulike lese- og læringsstrategier
- snakke om talemålsvariasjon, stemmebruk og kroppsspråk i ulike språk
- identifisere likheter og forskjeller mellom norsk og eget morsmål
- reflektere over egen flerspråklighet og dens betydning for egen læring av fag og språk

Språk og kultur

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- presentere egne tolkninger av personer og handlinger i relevant skjønnlitteratur
- presentere viktige tema i noen sentrale norske samtidstekster
- samtale om særlige kjennetegn ved noen norske dialekter
- forklare opphavet til noen vanlige norske ord og uttrykk
- forklare hvordan språk og sjangere brukes forskjellig i ulike sosiale sammenhenger
- sammenlikne ironi og humor i ulike språk
- samtale om hvordan språk kan uttrykke og skape holdninger til enkeltindivider og grupper”

Dette systemet har i motsetning til NOA satt strengere krav til eleven og ført til en høyere strykprosent.

Fagopplæring på morsmål

Noe landsstyret bør ta stilling til er om det også skal tilbys fagopplæring på morsmålet. Dette vil for eksempel være historie-, samfunnsfag-, matte- eller naturfagsundervisning på ditt morsmål. Formålet med fagopplæring på morsmålet er at kunnskap ikke skal gå tapt i oversettelse. Problemet med dette er at det krever mange ressurser både i form av tid, penger og kvalifiserte lærere. Saksbehandlere ber Landsstyret vurdere om en bedre løsning hadde vært en mer omfattende norskundervisning.

Et diskusjonspunkt er; kan fagopplæring på morsmålet hindre integrering og utvikling, ved at det vil bli mindre nødvendig å lære norsk?

Inntakskrav på videregående mht norskkompetanse

Noe annet Østbergutvalget har diskutert er om det skal være inntakskrav for videregående opplæring i forhold til norskkompetanse, eller om de skal kunne holdes igjen på ungdomsskoletrinnet til de har tilstrekkelige norskkunnskaper. Bør det heller finnes et tilbud til disse ungdommene på videregående, enn at de blir holdt igjen på ungdomstrinnet?

Ønsker Elevorganisasjonen at dette skal være opp til eleven selv eller er dette noe skoleledelsen har best forutsetninger for å bestemme?

Integrering og tilrettelegging

Skolen som institusjon har et ansvar rundt det å lære minoritetsspråklige norsk kultur og anvendelse av norsk kunnskap. Skolen er også en arena for sosial tilhørighet blant jevngamle ungdommer med like interesser. Som minoritetsspråklig kan det være vanskelig å finne sin plass i skolesamfunnet. Landsstyret bør derfor vurdere om en løsning på dette problemet vil være å innføre en fadderordning som legger til rette for at innvandrere og norske nordmenn kan sosialiseres i en avslappet atmosfære som kvalitetssikres av en sosialrådgiver.

Til tross for dette må Landsstyret vurdere om skolen kun skal være en arena for læring, eller et organ for helhetlig integrering i tillegg. Det reiser også spørsmålet: hva med de minoritetsspråklige som kommer til landet uten skolerett, hvor skal de få tilbud om integrering på lik linje med de i norsk skole? Hvis dette tilbudet skal opprettes utenfor skolen, skal Elevorganisasjonen ha noe politikk på det?

På noen storbyskoler i dag finnes det noe som kalles mottaksgrupper. I disse mottaksgruppene går det elever som nettopp har kommet til landet og som trenger en innføring i det norske språk. Dette har gitt gode resultater, men det ville vært urealistisk å kreve at det blir lagd slike mottaksgrupper på alle skoler. De minoritetsspråklige elevene blir plassert i disse mottaksgruppene opptil ett år, før de blir sendt tilbake til nærskolene sine.

Punkter til diskusjon

- Skal elever kunne plasseres i basisgrupper basert på etnisk tilhørighet for å sikre kvaliteten på morsmålsopplæringen?
- Skal NOA kunne gjeninnføres? Og skal vi da lage rammer rundt det (kartlegging av kunnskap, oppfølging osv)?
- Skal skolene bindes mer av læreplanen for grunnleggende norsk for språklige minoriteter?
- Skal elever med minoritetsbakgrunn i større grad motta fagopplæring på sitt morsmål?
- Ville vi forventet å få matteundervisning på norsk i Litauen, eller er Norge i den særstilling at minoritetsspråklige selvfølgelig skal få en tilrettelagt fagopplæring?

- Kan fagopplæring på morsmålet hindre integrering og utvikling, ved at det vil bli mindre nødvendig å lære norsk?
- Skal hovedprioriteten innen språkopplæringen være norskkompetanse?
- Skal det være inntakskrav for videregående opplæring i henhold til norskkompetanse?
- Hvem skal kunne bestemme hvor vidt eleven er klar for vgs?

Sentralstyrets innstilling

- F1** Elever skal ikke plasseres i klasser basert på etnisk tilhørighet.
- F2** NOA skal gjennomføres med strengere rammer og etter kunnskapsløftets prinsipper. Rammene skal kontrollere vurderingen av norskkompetansen til eleven, sørge for en god oppfølging og fungere som et overgangsfag til det ordinære norskopplæringsløpet.
- F3** Skolene må bruke læreplanen for grunnleggende norsk for språklige minoriteter. Dette er for å sikre kvaliteten og tilbudet i opplæringen.
- F4** Norskopplæringen for minoritetsspråklige må sees som en del av en helhetlig integreringsplan, der norsk kultur og anvendelse av norskkunnskaper blir vektlagt.
- F5** Det må utvikles kartleggingprøver for etniske minoriteter som viser hvor langt en er kommet i undervisninga en kommer ifra, for å kunne plasseres inn i den norske opplæringa. Systemet skal ikke brukes som et verktøy for å kunne plassere personer i de ulike trinnene i norsk opplæringen, men som et verktøy for å tilpasse opplæringen bedre.
- F6** Det bør opprettes en fadderordning som setter sammen innvandrere og norsk nordmenn i en avslappet sosial setting. Denne ordningen bør følges opp av sosialrådgiver.
- F7** Fadderordning er en bra ordning for å sosialisere norske og etniske ungdom, og kan på mange måter være med på utveksle kulturer.
- F8** Før minoritets elever går inn i norsk utdanningsløp, skal det kreves og tilbys et års opplæring i norsk språk, kultur og samfunn utenfor ordinært utdanningsløp.

Med vennlig hilsen

Anna Holm Heide
Sentralstyremedlem

Rachel Stewart Corneil
Politisk nestleder